

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Narodowy
Instytut
Muzyki
i Tańca

Narodowy Instytut Muzyki i Tańca

**PROGRAM „SZKOŁA MISTRZÓW BUDOWY
INSTRUMENTÓW LUDOWYCH”
2022**

Budowa dud wielkopolskich i budowa repliki najstarszych dud białoruskich, 1849 roku.

„Warsztaty odbywają się i są współfinansowane w ramach programu Narodowego Instytutu Muzyki i Tańca „Szkoła Mistrzów Budowy Instrumentów Ludowych 2022 prowadzonego przez Pracownię Muzyki i Tańca Tradycyjnego w NIMiT”

Mistrz: **Tomasz Kiciński**

Uczeń: **Vital Voranau**

Celem projektu jest nauka i upowszechnianie technik budowy dud wielkopolskich metodą bezpośredniego przekazu mistrz-uczeń. Celem pierwotnym było zbudowanie instrumentu, który by służył uczniowi do nauki gry na dudach wielkopolskich, uczestniczeniu w konkursach i innych wydarzeniach muzycznych regionu. Ponadto, planowaliśmy zrobić przebierkę dla dud białoruskich, a ostatecznie udało się wykonać replikę najstarszych dud białoruskich, z 1849 roku, z miejscowości Vieracieji (Gm. Prozoroki), z północnej Białorusi. Specyfiką tych dud jest wykonanie worka ze skóry borsuka, sierścią na wierzch, co jest spotykane w licznych opisach źródłowych, ale nie jest typową praktyką dudziarską we współczesnej Białorusi. Dudy te zostały opisane przeze mnie podczas wizyty w Litewskim Muzeum Narodowym.

Przez długi czas wierzono, że najstarsze białoruskie dudy to „Dudy Lepelskie” ze wsi Vierabki z 1877 roku. Natomiast dudy z Veracieji, które znajdują się w zbiorach Litewskiego Muzeum Narodowego, są datowane przez muzeum na rok 1849, a więc są najstarszymi zachowanymi białoruskimi dudami. Rok i dokładne miejsce pochodzenia dud wskazany jest bezpośrednio na przebierce (po polsku) „ME 1849 P. DZISNA GM. PROZOROKI W. WIERACIEJE”. Ten sam napis znajduje się na burdonie. Kolejny napis z datą widnieje na rogu przebierki. Dudy były wcześniej przechowywane w Muzeum Etnograficznym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, a w obecne miejsce zostały przeniesione w 1934 roku.

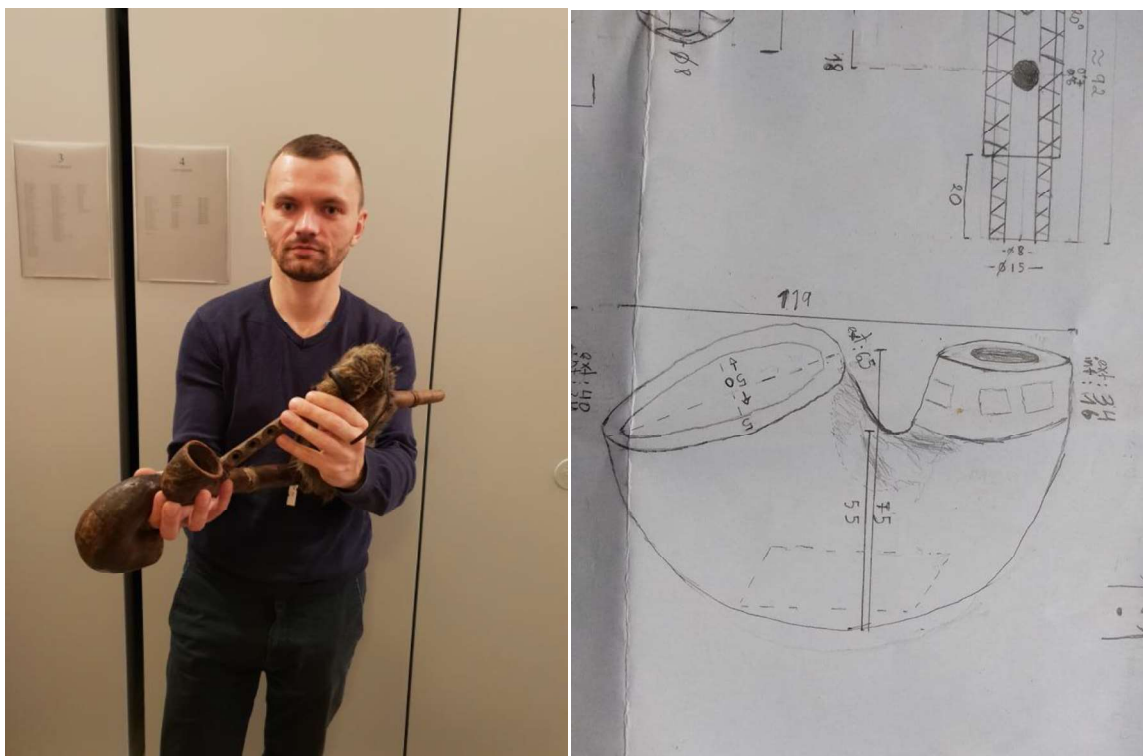
„Hlybockaja duda” (Dudy z Głębokiego) wywodzą się z okolic intensywnego występowania dudziarskiej kultury (niedaleko jeziora Sho, w gminie Głębokie), z których pochodzi również wiele informacji, m.in. o Adamie Szuldze, dudziarzu z trupy Ignata Bujnickiego, Piotrze Burcu - słynnym dudziarzu ze wsi Asinauka (Osinówka), Mykoła Karatkiewicz (ur. 1932 r.) – uczeń Piotra Burca, Uładzimir Zabięła (ur. 1928) – dudziarz i organizator tradycyjnych świąt we wsi Szo, a także wiele legend, tekstów artystycznych i innych wzmianek o elementach kultury dudziarskiej.

Worek dud uszyty jest ze skóry borsuczej, co sprawia, że dudy są wyjątkowe również pod względem użytej skóry. W książce „Dudar i muzyka” Mykoła Nikiforovsky pisze, że futro dudy szyte było z borsuka, cielęcina lub kozłęcina. Tak więc wspomniane dudy są jedynymi zachowanymi dudami, w których używana

jest skóra borsuka. Futro wystające na zewnątrz nie ma odpowiednika wśród innych znanych dud białoruskich. Drewno do gry wykonane jest z jesionu, rogi są ręcznie rzeźbione. Oba rogi mają odlewane wzory z cyny. Zachował się jeden stroik (bourdon). Róg burdona jest ozdobiony gwoźdźmi. Ogólnie rzecz biorąc, worek wraz z futrem zachowały się w dobrym stanie.

Na litewskim znaczku z 1990 r. dudy te są przedstawiane są jako jeden z litewskich instrumentów ludowych. Przez długi czas badacze radzieccy i litewscy prezentowali dudy z Głębokiego pod nazwą „labanora duda”. W czasach sowieckich dudy te widniały na znaczku poświęconym „litewskim instrumentom ludowym”. Jednocześnie na podobnym znaczku „Białoruskie instrumenty ludowe” dudy w ogóle nie są przedstawione. Badacz i dudziarz Zmicier Sasnouski zauważa: „Dzięki temu, że Dzisenszczyzna na początku XX wieku była częścią województwa Wileńskiego, a Wileńszczyzna później stała się częścią Republiki Litewskiej, sowieccy badacze zaczęli przypisywać dudy tego obszaru do tradycji ludu litewskiego. Na przykład „Atlas instrumentów muzycznych narodów ZSRR” odnosi dudy z dawnej Gminy Dzisieńskiej Województwa Wileńskiego do Litewskiej SRR. Podobny los spotkał inne instrumenty, które obecnie znajdują się w litewskich muzeach”. W „Wielkiej Encyklopedii Radzieckiej” termin „Labanora duda” jest również ilustrowany przez dudy z Głębokiego. Dudy te są również wymienione jako litewskie w drugim wydaniu Atlasu instrumentów muzycznych narodów ZSRR (1975) pod redakcją K. Wiertkova. Pierwsze wydanie ukazało się w 1964 roku. W białoruskich publikacjach poświęconych tematowi dud w ogóle nie podawano roku dud z Głębokiego lub wskazywano na drugą połowę XIX wieku. Kopia tych dud wykonana przez mistrza Siarhieja Czubyryka znajduje się w Muzeum Historyczno-Etnograficznym Głębokiego. Prezentacja dud odbyła się podczas drugiego międzynarodowego festiwalu dudowych regionów – Dudarski Rej, w 2018 roku w Głębokim. Próba wykoania kopii dud została podjęta przez dudziarza i mistrza z Głębokiego - Żmitra Dziomina. Rekonstrukcja pozostała jednak niedokończona z powodu nagłej śmierci mistrza. Prace artystyczne poświęcone dudom Hłybotka. Dudom poświęcono wiele prac artystycznych. Malarz Raman Plavinski namalował dudziarza z dudami z Głębokiego, a Vital Nazarewicz, mistrz wycinanki, zadedykował dudom z Głębokiego pracę, która przedstawia borsuka grającego na dudach.

Będąc w Wilnie Vital Voranau wykonał wizualną i techniczną dokumentację dud, co zostało wykorzystane podczas wspólnej budowy repliki dud z mistrzem Tomaszem Kicińskim.

Tomasz Kiciński – Ur. w 1971 r. w Lesznie. Mieszka w Bukówcu Górnym. Tu ukończył Szkołę Podstawową. Gry na dudach uczony był przez Edwarda Ignysia i Antoniego Kaczmarka. Od 1982 roku przygrywa do tańca także „dorosłemu” Zespołowi Regionalnemu. Zdobył liczne nagrody – począwszy od bukowieckiego Konkursu Kapel Dudziarskich im. Floriana i Piotra Ratajczaków, a na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu n. Wisłą skończywszy. Do dziś koncertował już w większości krajów europejskich, w tym na Białorusi. Od 1994 naucza gry na dudach i skrzypcach podwiązanych w Bukówcu, Lesznie, Kościanie. Był także instruktorem kapeli w Nietążkowie. Nie tylko gra: również rzeźbi, maluje, odnawia stare przedmioty, naprawia dudy i skrzypce, buduje stroiki do dud, przebierki, dymki. W bukowieckiej szkole posiadał pracownię, gdzie wraz z młodymi dudziarzami z Bukówca robił elementy dud. W 2005 r. zbudował swoje pierwsze dudy. Instrument od razu został doceniony na Ogólnopolskim Konkursie Budowniczych Instrumentów Ludowych w Szydłowcu k. Radomia, gdzie Tomasz Kiciński otrzymał III nagrodę. W 2006 r. został uhonorowany prestiżową Nagrodą im. Oskara Kolberga.

Vital Voranau – Ur. w Mińsku na Białorusi, w 1983 roku. Absolwent UAM w Poznaniu i Uniwersytetu im. Masaryka w Brnie. Specjalność Filologia angielska, w szczególności

literatura irlandzka. Współzałożyciel i przewodniczący Białoruskiego Kulturalno-Naukowego Centrum w Poznaniu i wydawnictwa „Biely Krumkacz”. Współpracownik Zeszytów Poetyckich, wydawanego w Gnieźnie. W latach 2012-2014 wykładowca w Southwestern College w Stanach Zjednoczonych. Przetłumaczył na białoruski między innymi *Czekając na Godota* Samuela Becketta i *Kubusia Puchatka* Alana Milne’a. Autor książek *Wielkie Księstwo Białoruś* (2013) i *Szeptem* (2014) (nagrodzona za najlepszy debiut wśród białoruskich autorów 2014 roku). Książka *Szeptem* to zbiór opowiadań poświęconych historii szepciństwa i medycyny ludowej białoruskiego Polesia.

Od 2016 roku zainteresował się historią dud białoruskich. Uczył się u Jurasia Pankiewicza, budowniczego dud i nauczyciela gry na instrumencie. Reprezentował białoruską tradycję dudziarską na wielu międzynarodowych festiwalach, w Czechach, Słowacji, Chorwacji, Portugalii, Włoszech, Niemczech i innych krajach. Od 2017 jest pomysłodawcą i organizatorem pierwszego międzynarodowego festiwalu regionów dudziarskich Europy na Białorusi, w Głębokim. Do tej chwili odbyły się 4 roczniki. Promuje dudy w swoim miasteczku rodzinnym i w regionie Pojezierza białoruskiego. Wydał dwie książki *Dudarskaja Hlyboczcyna 2017* i *Dudary Hlybockaha Kraju, 2019*. Obie książki są poświęcone historii dud i kulturze dudziarskiej w regionie Pojezierza i Białorusi ogółem.

Założyciel kapeli „Rej”, która zdobyła 2 nagrodę na Festiwalu Muzyków Prawdziwych w Szczecinie, w roku 2018. Obecnie przygotowuje do wydania debiutancką płytę kapeli „Rej” i pisze książkę *Dudziarze z Pojezierza i z nad Dźwiny*.

Aktywnie prowadzi sieci społecznościowe poświęcone promocji dud białoruskich.

Przebieg budowy dud wielkopolskich i repliki dud białoruskich

